9th INTERNATIONAL CAPPADOCIA SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

July 3-5, 2026 Göreme / TÜRKİYE

THE PROCEEDINGS BOOK

EDITOR

Prof. Dr. Emine BABUR ŞAŞ

ISBN:979-8-89695-486-6

www.cappadociacongress.org

Copyright © Liberty

9th INTERNATIONAL CAPPADOCIA SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

July 3-5, 2026 Göreme / TÜRKİYE

EDITOR

Prof. Dr. Emine BABUR ŞAŞ

Issued: 20.07.2026

Liberty Publishing House
Water Street Corridor New York, NY 10038
www.libertyacademicbooks.com
+1 (314) 597-0372

ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2026

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 license (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The derivative works do not need to be licensed on the same terms.

adopted by Mariam Rasulan

ISBN: 979-8-89695-486-6

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

9th INTERNATIONAL CAPPADOCIA SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

DATE and PLACE

July 3-5, 2026 Göreme / TÜRKİYE

ORGANIZATION

IKSAD INSTITUTE
iksadinstitute.org
iksad.org.tr
iksadyayinevi.com

COORDINATOR

Gönül EDEŞLER
Neslihan BALCI

NUMBER of ACCEPTED PAPERS - 304

NUMBER of REJECTED PAPERS - 26

PARTICIPANTS COUNTRY

Türkiye-147, Albania-13, Algeria-5, Azerbaijan-12, Bulgaria-1, East Africa-1, Egypt-1, Georgia-2, Greece-3, Hungary-1, India-28, Indonesia-1, Iran-8, Iraq-3, Israel-2, Jordan-3, Kyrgyzstan-1, Lebanon-1, Malaysia-5, Moldova-1, Morocco-24, Niger-1, Nigeria-21, Pakistan-9, Poland-1, Portugal-1, Republic of Congo-1, Saudi Arabia-1, TRNC-3, Ukraine-1, USA-1, Vietnam-1

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

Prof. Dr. Osman Kubilay GÜL, Cumhuriyet University
Prof. Dr. Ahmet KAZANKAYA - Kirsehir Ahi Evran University
Prof. Muntazir MEHDİ, Pakistan Modern Diller University
Prof. Dr. Jabbor USAROV- Chirchik State Pedagogy University
Prof. Dr. Dustnazar KHIMMATALIEV - Chirchik State Pedagogy University
Prof. Dr. Gülizar İBRAHİMOVA - Bakü Avrasya University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe ERKMEN - Gaziantep University
Assoc. Prof. Dr. Murathan KEHA - Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Tamer TURGUT - Atatürk University
Assist. Prof. Dr. Mehmet TATOĞLU - Recep Tayyip Erdoğan University
Assist. Prof. Dr. Veysel GÖKMEN - Hatay Mustafa Kemal University
Dr. Mustafa Latif EMEK - İKSAD Institute
Dr. Aygün MEHERREMOVA - Bakü Devlet University
Dr. Abbas KARAAĞAÇLI - Giresun University
Dr. Abuzer KALYON - Ankara Hacı Bayram Veli University
Dr. Gülşen MEHERREMOVA - Azerbaycan Diller University
Dr. Terane NAĞIYEVA- Azerbaycan State Pedagogy University

SCIENTIFIC BOARD MEMBERS

Prof. Dr. Osman Kubilay Gül, Cumhuriyet University
Prof. Dr. Samir Ladacı- National Polytechnic School of Constantine, Constantine, Algeria
Prof. Dr. German Martinez Prats- Universidad Juarez Autonoma de Tabasco
Prof. Muntazir Mehdi, Pakistan University of Modern Languages
Prof. Dr. Mehmet Salih Mercan, Bitlis Eren University
Prof. Dr. Mevlüt ALBAYRAK, Atatürk University
Prof. Dr. Shakhlo Botirova - Chirchik State Pedagogy University
Prof. Dr. Gulnara Ernazarova - Chirchik State Pedagogy University
Assoc. Prof. Dr. Betül Apaydın Yıldırım, Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Maya Kupravishvili - Georgian Technical University, Georgia
Assoc. Prof. Dr. Aparna Srıvastava- Noida International University, India
Assoc. Prof. Dr. Tamalika Sultana- Dhakka University, Bangladesh
Assoc. Prof. Dr. Ayşe Erkmen, Gaziantep University
Assoc. Prof. Dr. Tamer TURGUT, Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre Tansü, Gaziantep University
Assist. Prof. Dr. Murat KIRANŞAN, Gümüşhane University
Assoc. Prof. Dr. Shakhnoza Mirzarakhmonova - Chirchik State Pedagogy University
Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet TATOĞLU - Recep Tayyip Erdoğan University
Dr. Aygun Meherremova, Baku State University
Dr. Abbas Karaağaçlı, Giresun University
Dr. Abuzer Kalyon, Ankara Haci Bayram Veli University
Dr. Gülşen Meherremova, Azerbaijan University of Languages
Dr. Murathan Keha, Ataturk University
Dr. Terane Nagiyeva, Azerbaijan State Pedagogical University
Dr. Ronen Harel-Peres Academic Center, Israel
Dr. Alina Solnyshkina - Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine
Dr. K.R. Padma - Sri Padmavati Mahila Visvavidyalayam Women's University
Dr. Bhakta Bandhu Dash- ASBM University, India
Dr. Gabriela Boangiu- Researcher, Ethnography Department, Institute For Socio- Human Researches "C.S.Nicolaescu-Plopsor", Craiova, Romania
Dr. Nurmukhamed Kenzhegulov - Egyptian University of Islamic Culture Nur-Mubarak
Dr. Ijaz Ahmad-Agronomy - Member Agricultural Association of Pakistan
Dr. Pham Duc Thuan - Can Tho University, Vietnam
Dr. Iosefina Blazsani-Batto -Romanian Language Institute, Bucharest, Romania
Dr. Irina-Ana Drobot-Technical University of Civil Engineering, Bucharest, Romania
Dr. Çağla Özbek, Toros Üniversitesi
Dr. Elvan Caferov, Azerbaijan State Pedagogy University

9th INTERNATIONAL CAPPADOCIA SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

JULY 3-5, 2026 / GÖREME, TÜRKİYE

CONGRESS PROGRAM

Join Zoom Meeting
https://us02web.zoom.us/j/84854484368?pwd=wMotAXTV9hPAbbpcV3tbQ4fp3Z6K0m.1

Meeting ID: 848 5448 4368
Zoom Passcode: 090909

PARTICIPANT COUNTRIES (32):

Türkiye, Albania, Algeria, Azerbaijan, Bulgaria, East Africa, Egypt, Georgia, Greece, Hungary, India, Indonesia, Iran, Iraq, Israel, Jordan, Kyrgyzstan, Lebanon, Malaysia, Moldova, Morocco, Niger, Nigeria, Pakistan, Poland, Portugal, Republic of Congo, Saudi Arabia, TRNC, Ukraine, USA, Vietnam

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için https://zoom.us/join sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler - TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğini kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir.
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır.

Important, Please Read Carefully

- To be able to attend a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

***

Zoom'a giriş yapmadan önce lütfen örnekteki gibi salon numaranızı, adınızı ve soyadınızı belirtiniz
Before you login to Zoom please indicate your hall number, name and surname

exp. H-1, Gamze TURAN

Hüseyin GÜNEŞ Serkan PALABIYIK Burak EGE	CONTEXT-PRESERVING ARCHITECTURAL STYLE TRANSFORMATION IN URBAN IMAGES USING SEGMENTATION-GUIDED GENERATIVE AI	800-8002
Zeynep Miray EPSİLELİ Sümeyye BUL Aybuke GÖRPE Fatma ŞAHİN Habibe İrem KARAKOÇ	FIRE SPREAD SIMULATION AND NSGA-II BASED EXTINGUISHING RESOURCE OPTIMIZATION: A CASE STUDY OF MANAVGAT	803-817
Büşra DURMAZ Cavit KARAKUŞ	HIGH-PRECISION PREDICTION OF NUCLEAR FUEL BURNUP DYNAMICS USING LONG SHORT-TERM MEMORY (LSTM) NETWORKS	818-822
Büşra DURMAZ	"GOLDEN DAY" OPTIMIZATION IN NUCLEAR OPERATIONS: DECISION SUPPORT SYSTEMS WITH EXPLAINABLE AI (XAI)	823-829
Neslihan BABACAN	ORNAMENTATION ON KAYSERİ OTTOMAN ISLAMIC ARCHITECTURE IN 20. CENTURY PERIOD	830-867
Betül GÜR Miray Dizem YILMAZ	ANALYSIS OF KONURALP TRADITIONAL HOUSES IN THE CONTEXT OF PERCEIVED, CONCEIVED, AND LIVED SPACE	868-869
Elif GELMEZ	A READING ON ORIENTALISM THROUGH HAGIA SOPHIA NARRATIVES	870-878
Emre KARAHAN Hoshmand Kareem Fatih HASARI Sümeyye ÖZUZUN Ezgi ÖRKLEMEZ Serhan İLKENTAPAR Uğur DURAK Okan KARAHAN Cengiz Duran ATİŞ	STRENGTH PERFORMANCE OF DIATOMITE-REPLACED ALKALI-ACTIVATED GROUND GRANULATED BLAST FURNACE SLAG-BASED MORTARS UNDER DIFFERENT CURING CONDITIONS	879-880
Ebru DİREK Özlem GÜLLÜ	VALUATION OF THE POTENTIAL ENVIRONMENTAL IMPACTS OF POST-EARTHQUAKE BUILDING DEBRIS FROM A MINEROCHEMICAL PERSPECTIVE: FEBRUARY 6 EARTHQUAKES-MALATYA	881-882
Johanes Sahattua Frengki Gunawan Magdalena Yovita Gesi, Reinalda Anugerah BRA Zuhdi Yahya Akas Pinaringan Sujalu Ismail	IDENTIFICATION OF SUPERIOR RUBBER IN THE INDUSTRIAL PLANTATION FOREST OF TEPIAN LANGSAT VILLAGE, EAST KUTAI REGENCY, EAST KALIMANTAN	883-890

9th INTERNATIONAL CAPPADOCIA SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS
July 3-5, 2026, Göreme / TÜRKİYE
E-MAIL: cappadociacongress@gmail.com
WEB: www.cappadociacongress.org

KAYSERİ 20. YY OSMANLI İSLAM DİNİ MİMARİSİNDE BEZEME

Öğr. Gör. Dr. Neslihan BABACAN
Kayseri Üniversitesi, Tomarza Mustafa Akıncıoğlu MYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı
ORCID: 0000-0001-8151-0739

ÖZET
Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü 20. yy'da (1900-1923 yılları arasında) Kayseri'deki İslam dini mimarisinin bezemeleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada adı geçen yapıların bezemelerinin yapı içindeki konumu, bezeme şekli, bezeme tekniği ve üslubu açısından incelemek, yapıların bezeme sanatçılarını tespit etmek, bezemelerde yerel etkinin olup olmadığını saptamak, Kapadokya bölgesi ve İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı İslam dini mimarisindeki çağdaş yapıların bezemeleri ile karşılaştırılarak benzeşen ve ayrışan taraflarının olup olmadığını araştırmak amaçlanmaktadır. Çalışma 1904-1915 arasında inşa edilen Tomarza Müftülük Binası, Tomarza Merkez Camisi ve Pınarbaşı Aziziye Camisi'nin bezemelerini kapsamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Çalışma literatür taraması ve saha çalışması olmak üzere iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada birincil kaynaklar olan kitabeler incelenmiş ve arşiv taraması yapılmıştır. Ardından konuya ilişkin kitaplar, tezler, makaleler, bildiriler incelenerek yapıların tarihi gelişimi, mimari özellikleri ve geçirdiği değişimler hakkında bilgi toplanmıştır. Ayrıca ilgili yapılara ait plan, kesit ve cephe çizimlerine ulaşılmıştır. İkinci aşamada saha çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmaları sırasında yapılar yerinde incelenmiş, mevcut durumları fotoğraflarla belgelenmiş, gözlem yoluyla yapısal özellikleri ve bezeme özellikleri değerlendirilmiştir. Adı geçen yapıların çeşitli yapı ögelerinde, çeşitli tekniklerde taş, ahşap metal, kalemişi bezemeye rastlanılmıştır. Konu olarak bitkisel ve yazı seçilmiştir. Elde edilen saha verileri, literatür araştırmalarından elde edilen bilgilerle karşılaştırılmıştır. Çizimlerine ulaşılmayan bezemelerin çizimleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen tüm veriler bir arada değerlendirilerek yapıların mimari ve bezeme özellikleri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Kapadokya bölgesi ve İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı İslam dini mimarisindeki çağdaş yapıların bezemeleri ile karşılaştırılmış benzeşen ve ayrışan taraflar, yerel etkiler, bani ve sanatçı etkisinin olup olmadığı tespit edilerek çalışma sonlandırılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, İslam Tarihi ve Sanatları, Osmanlı Batılılaşma Dönemi Sanatı, 20. yüzyıl, Kayseri.

ORNAMENTATION ON KAYSERİ OTTOMAN ISLAMIC ARCHITECTURE IN 20. CENTURY PERIOD

ABSTRACT
The subject of this study is the ornamentation of Islamic religious architecture in Kayseri during thetwentieth century (1900–1923), when the Ottoman Empire was still in power. The study aims to examine the ornamentation of the structures mentioned in terms of their location with in the buildings, decorative forms, techniques, and stylistic characteristics; to identify the artists responsible for the decorations; to determine whether localin fluences are reflected in the ornamentation; and to investigate similarities and differences by comparing these decorations with those of contemporary Ottoman Islamic religious buildings, particularly in the Cappadocia region and Istanbul.

The study covers the ornamentation of the Tomarza Mufti's Office Building, the Tomarza Central Mosque, and the Aziziye Mosque in Pınarbaşı, all of which were constructed between 1904 and 1915. A qualitative research method was adopted. Therese arch was conducted in two stages: a literatüre review and field work. In the first stage, inscriptions, which constitute primary sources, were examined and archival research was carried out. Subsequently, books, theses, articles, and conference papers related to the subject were reviewed in order to gather information about the historical development, architectural characteristics, and transformations of the buildings. In addition, architectural plans, sections, and façade drawings of the structures were obtained. In the second stage, field studies were conducted. During these surveys, the buildings were examined on-site, their current conditions were documented through photographs, and their architectural and decorative features were evaluated through direct observation. Various architectural elements of the structures were found to contain stone, wood, metal, and painted (kalemişi) decoration sexecuted using different techniques. Floral motif sand calligraphic composition were identified as the primary decorative themes. The data obtained from the field work were compared within formation gathered through the literatüre review. Drawing0s were prepared for ornaments whose original drawings could not be accessed. All findings obtained through the research were evaluated collectively, and the architectural and decorative characteristics of the buildings were analyzed. Finally, the findings were compared with the ornamentation of contemporary Ottoman Islamic religious architecture, particularly in the Cappadocia region and Istanbul. Similarities and differences, local influences, and the possible impact of patrons and artists were identified, and the study was concluded accordingly.
Keywords: Art History, Islamic History and Arts, Art of the OttomanWesternization Period, 20th Century, Kayseri.

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu 1301-1923 yılları arasında Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında hüküm sürmüş büyük bir imparatorluktur. 18.yy'dan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı olarak adlandırılan Avrupa'ya yönelmiş; önce askeri alanda, daha sonra siyasi, sosyal ve kültürel alanda Avrupa'ya benzemeye çalışılmıştır. Lale Devri (1718-1730) ile başlayan bu süreç Osmanlı İmparatorlu'nun yıkılışına kadar sürmüş, bu döneme Batılılaşma Dönemi denilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma Dönemi'nde, Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'e elçi olarak atanıp, yanında getirdiği planlarla birlikte mimari de bu dönemdeki değişimlerden etkilenmiştir. Fransa'dan alınan batılılaşma dönemi mimari üsluplarına göre planlarda fazla değişim olmamış, özellikle mimari bezemeler bu süreçte büyük değişim göstermiştir.

"Herhangi bir yüzeyin güzel görünmesi için üzerine yapılan boyalı ve boyasız, düz ya da kabartma olarak yapılan işlere bezeme denir" (Kılıçkan, 2004, s. 5).

Çalışma Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma Dönemi'nin sınırları içinde olan 1904-1915 yılları arasında inşa edilen, Tomarza Müftülük Binası, Tomarza Merkez Camisi ve Pınarbaşı Aziziye Camisi'nin bezemelerini kapsamaktadır. Adı geçen yapılarla ilgili yapılan doküman incelemesinde yapılara dair bilgilere ulaşılmış; ancak yapıların bezemelerine dair verilen bilgilerin çok sınırlı kaldığı anlaşılmıştır.

Çalışmada 1904-1915 yıllarıarasında (20. yy) inşa edilen, Tomarza Müftülük Binası, Tomarza Merkez Camisi ve Pınarbaşı Aziziye Camisi'nin bezemelerinin yapı içindeki konumu, bezeme şekli, bezeme tekniği ve üslubu açısından incelemek, yapıların bezeme sanatçılarını tespit etmek, bezemelerde yerel etkinin olup olmadığını saptamak, Kapadokya bölgesi ve İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı İslam dini mimarisindeki çağdaş yapıların bezemeleri ile karşılaştırılarak benzeşen ve ayrışan taraflarının olup olmadığını araştırmak amaçlanmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Çalışma literatür taraması ve saha çalışması olmak üzere iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada birincil kaynaklar olan kitabeler incelenmiş ve arşiv taraması yapılmıştır. Ardından konuya ilişkin son 15 yıl içinde yayımlanmış, çağdaş kitaplar, tezler, makaleler, bildiriler incelenerek yapıların tarihi gelişimi, mimari özellikleri ve geçirdiği değişimler hakkında bilgi toplanmıştır. Ayrıca ilgili yapılara ait plan, kesit ve cephe çizimlerine ulaşılmıştır. İkinci aşamada saha çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmaları sırasında yapılar yerinde incelenmiş, mevcut durumları fotoğraflarla belgelenmiş, gözlem yoluyla yapısal özellikleri ve bezeme özellikleri değerlendirilmiştir. Yapı ögelerinde, çeşitli tekniklerde taş, ahşap, metal, kalemişi bezemeye rastlanılmıştır. Konu olarak bitkisel, geometrik ve yazı bezemesi seçilmiştir. Elde edilen saha verileri, literatür araştırmalarından elde edilen bilgilerle karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen tüm veriler bir arada değerlendirilerek yapıların mimari ve bezeme özellikleri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Batılılaşma Dönemi mimari üsluplarına göre, malzeme ve tekniğine göre ayrıca konusuna göre bezemeler başlıkları altında incelenmiştir. Kapadokya bölgesi ve İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı İslam dini mimarisindeki çağdaş yapıların bezemeleri ile karşılaştırılmış benzeşen ve ayrışan taraflar, yerel etkiler, bani ve sanatçı etkisinin olup olmadığı tespit edilerek çalışma sonlandırılmıştır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü 1904-1915 arasında (20. yy) inşa edilen, Kayseri İli'nin Tomarza ve Pınarbaşı ilçelerinde bulunan Tomarza Müftülük Binası, Tomarza Merkez Camisi ve Pınarbaşı Aziziye Camisi'dir. Araştırmanın örneklemi ise Osmanlı Dönemi İslam dini mimarisi temsilcileri olan bu yapıların iç ve dış bezemeleridir.

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmada nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Çalışma literatür taraması ve saha çalışması olmak üzere iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada birincil kaynaklar olan kitabeler incelenmiş ve arşiv taraması yapılmıştır. Ardından konuya ilişkin, son 15 yılın çağdaş çalışmaları olan kitaplar, tezler, makaleler, bildiriler incelenerek yapıların tarihi gelişimi, mimari özellikleri ve geçirdiği değişimler hakkında yazılı ve görsel materyaller analizini içeren doküman incelemesi yapılmıştır. Ayrıca ilgili yapılara ait plan, kesit ve cephe çizimlerine ulaşılmıştır. İkinci aşamada saha çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmaları sırasında yapılar yerinde incelenmiş, mevcut durumları fotoğraflarla belgelenip kayıt altına alınmış, gözlem yoluyla mimari özellikleri ve bezeme özellikleri değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

1. Tomarza Müftülük Binası (1904/1905)

Tomarza Müftülük Binası Kayseri'nin Tomarza İlçesi'nde, Cami Caddesi üzerinde yer almaktadır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Tomarza Müftülük Binası'nın Doğu Cephesi (Babacan, 2023)

Yapının giriş bölümünü örten kaburgalı çapraz tonozun güney kemeriyle girişin birleştiği yüzeyde yapının Sve C şekilleriyle çevrelenmiş bir alanda inşa kitabesi yer almaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Tomarza Müftülük Binası'nın İnşa Kitabesi (Babacan, 2023)

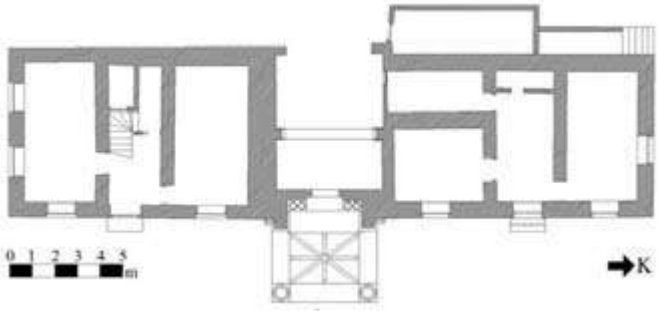
Bu kitabeye göre yapı Sultan II. Abdülhammid Han döneminde, Hacı Hafız tarafından, H.1322 (M.1906-1907) yılında yaptırılmıştır. Mimarı ve bezeme sanatçılarının kimliği bilinmemektedir.

“Kitabe Metni:
ترضح هاش
تمه هديمحلادبع
يراب بانج نوسريو
ظفاح يجاح رثا هدوب
يرساهاش
هنس ١٣٢٢

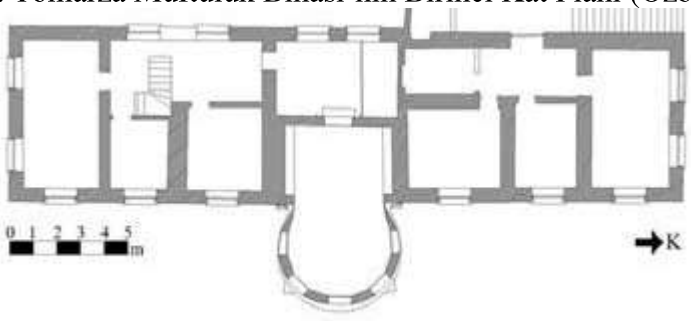
Okunuşu:
Şah hazret
Abdülhamide himmet
Versin Cenab-ı Bari
Bu da eseri Hacı Hafız
Şaheseri
Sene 1322”
(Özbek, 2011, s. 63)

Yapı gülkurusu ve siyah renkli Tomarza taşından iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı Müftülük binasının doğu cephesinin orta aksında, dışarıya doğru dairesel olarak çıkıntı yapan, giriş bölümü yer almaktadır.

Şekil 10. Tomarza Müftülük Binası’nın Zemin Kat Planı (Özbek, 2011)

Şekil 11. Tomarza Müftülük Binası’nın Birinci Kat Planı (Özbek, 2011)

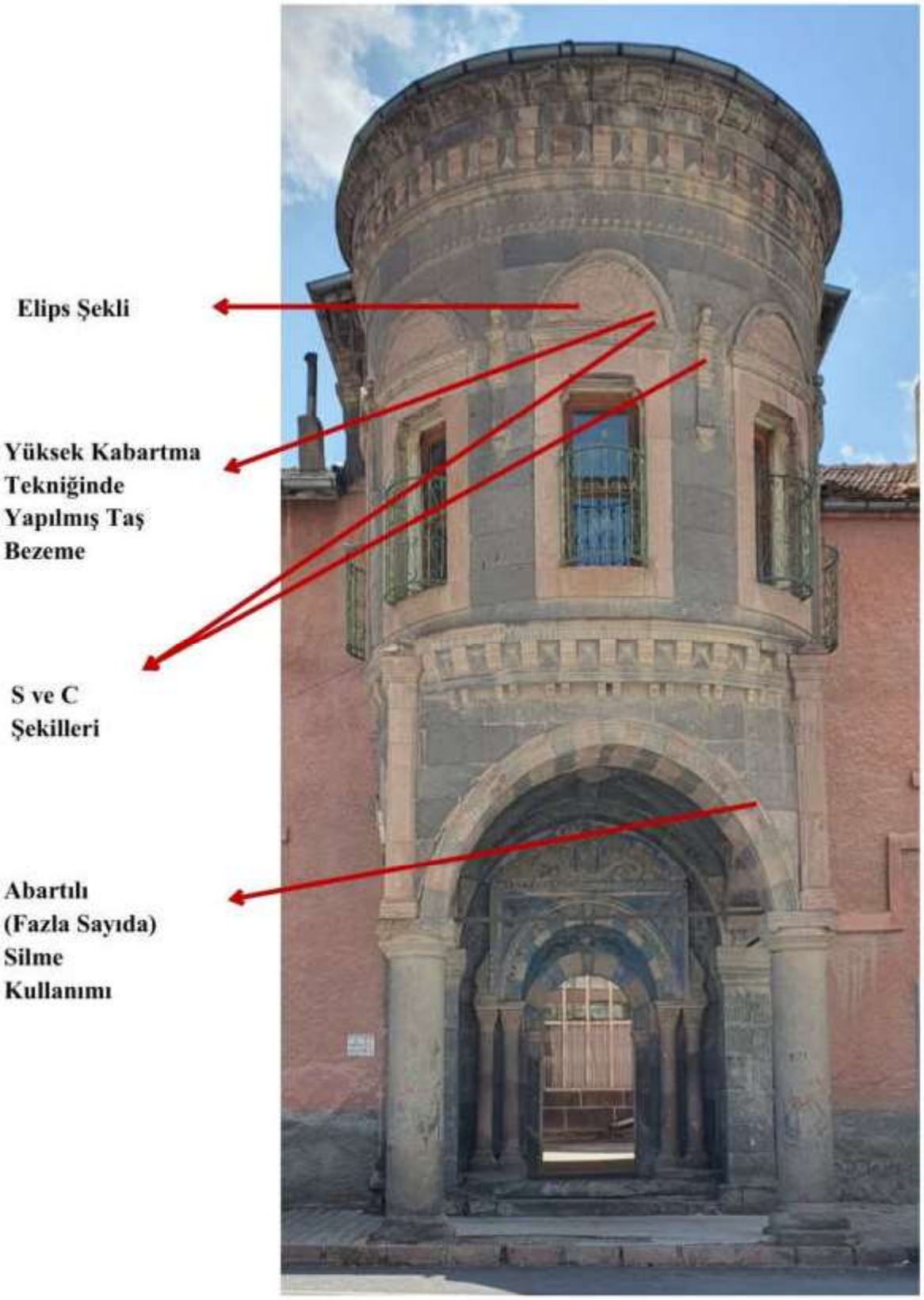

1.1. Batılılaşma Dönemi Mimari Üsluplarına Göre Bezemeler

Tomarza Müftülük Binası’nın giriş bölümünde bulunan barok üslupta yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 3, 4, 5,6,7 ve 8).

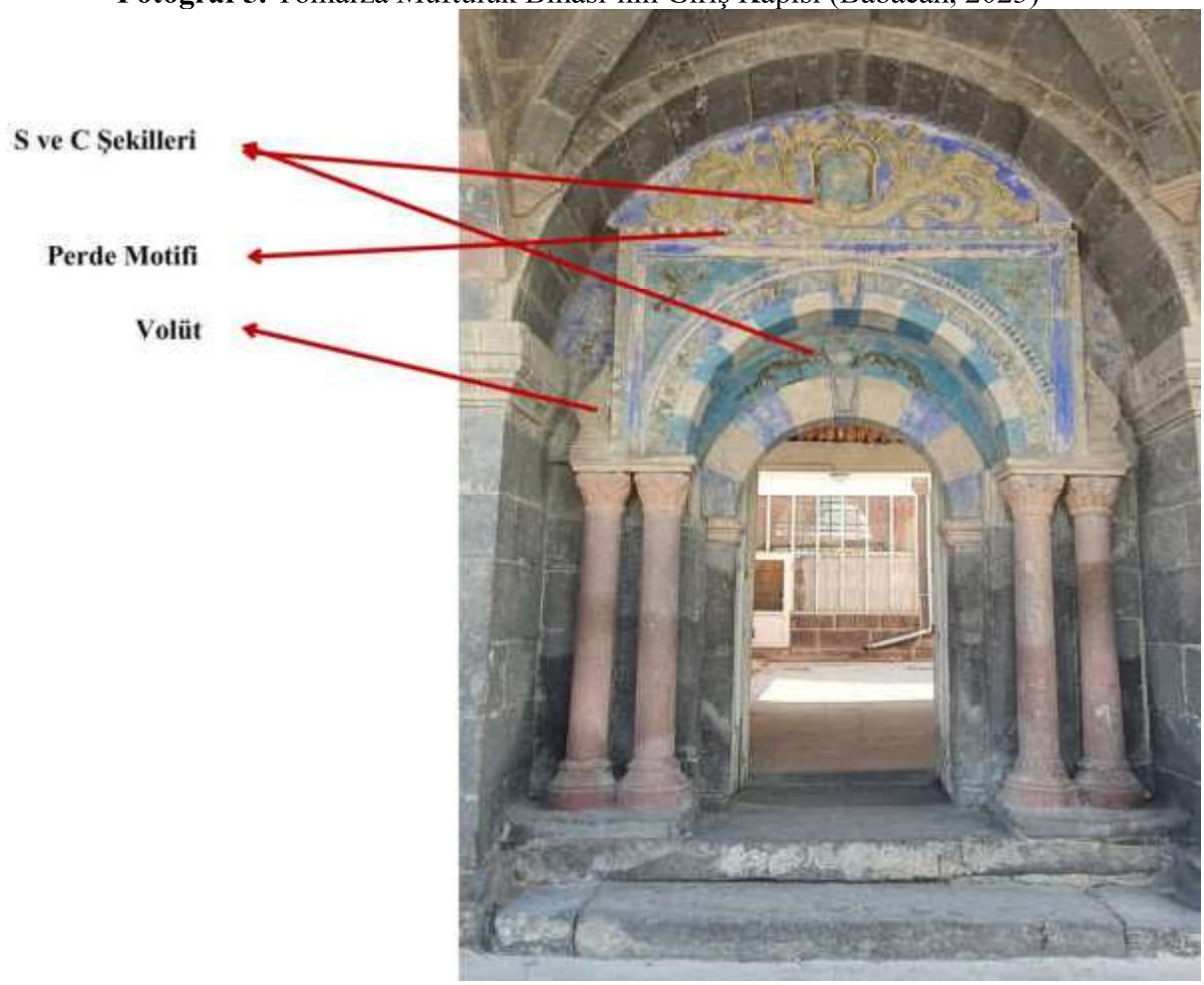
Fotoğraf 3. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Bölümünü Örten Kaburgalı Çapraz Tonozun Kaburgalarının Birleştiği Noktada Bulunan Yüksek Kabartma Tekniğinde Yapılmış Çift Katlı Çiçek (Babacan, 2023)

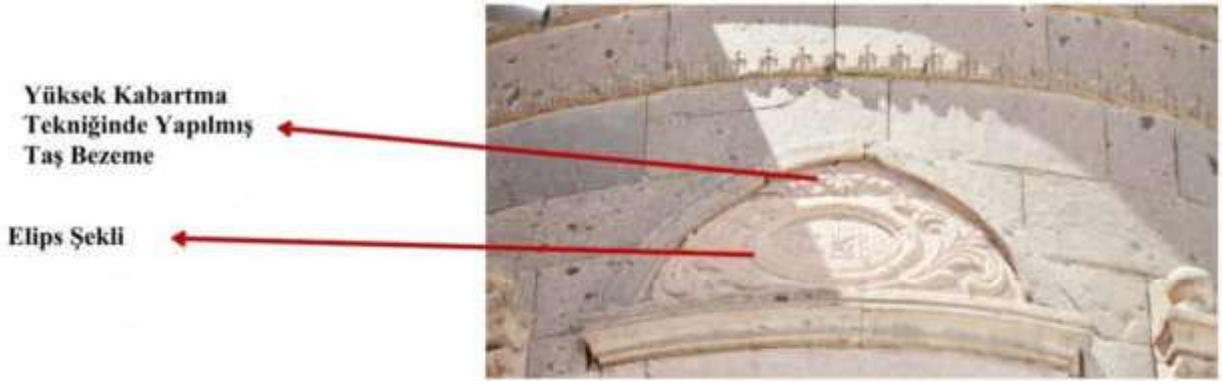
Fotoğraf 4. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Bölümünde Bulunan Barok Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

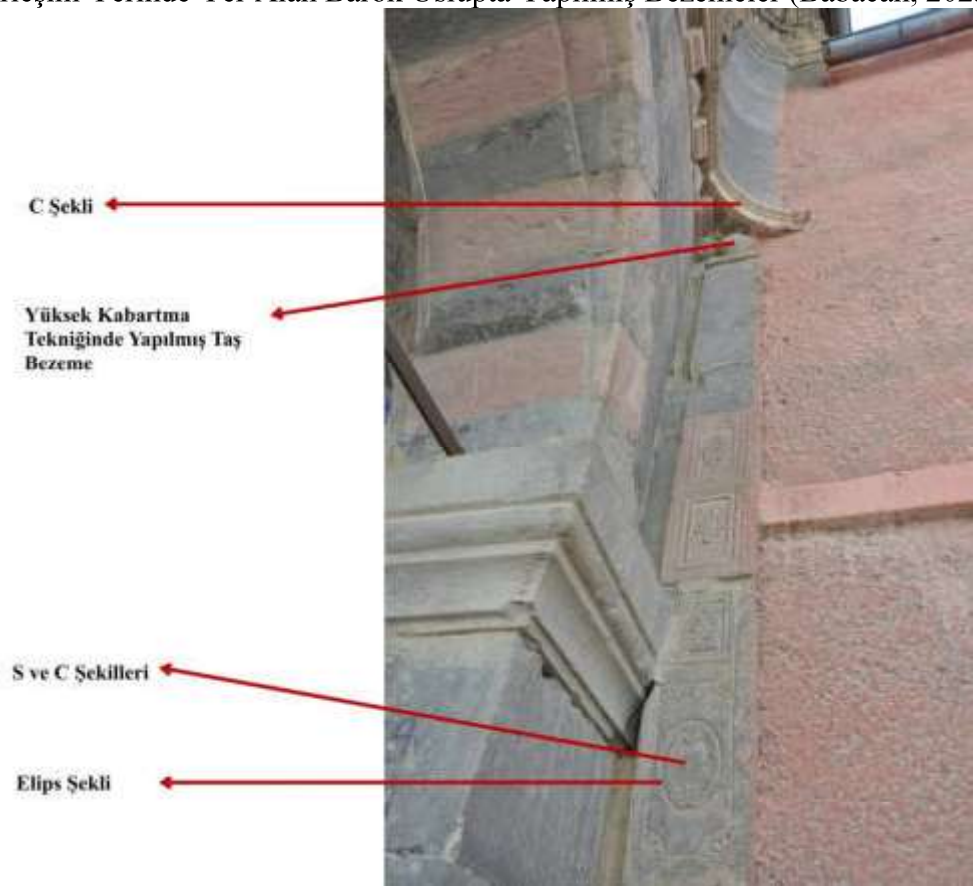
Fotoğraf 5. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Kapısı (Babacan, 2023)

Fotoğraf 6. Tomarza Müftülük Binası'nın Birinci Kat Penceresinin Alınlık Tablası (Babacan,2023)

Fotoğraf 7. Tomarza Müftülük Binası'nın Dışbükey Giriş Bölümü İle Duvar Yüzeyinin Birleşim Yerinde Yer Alan Barok Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

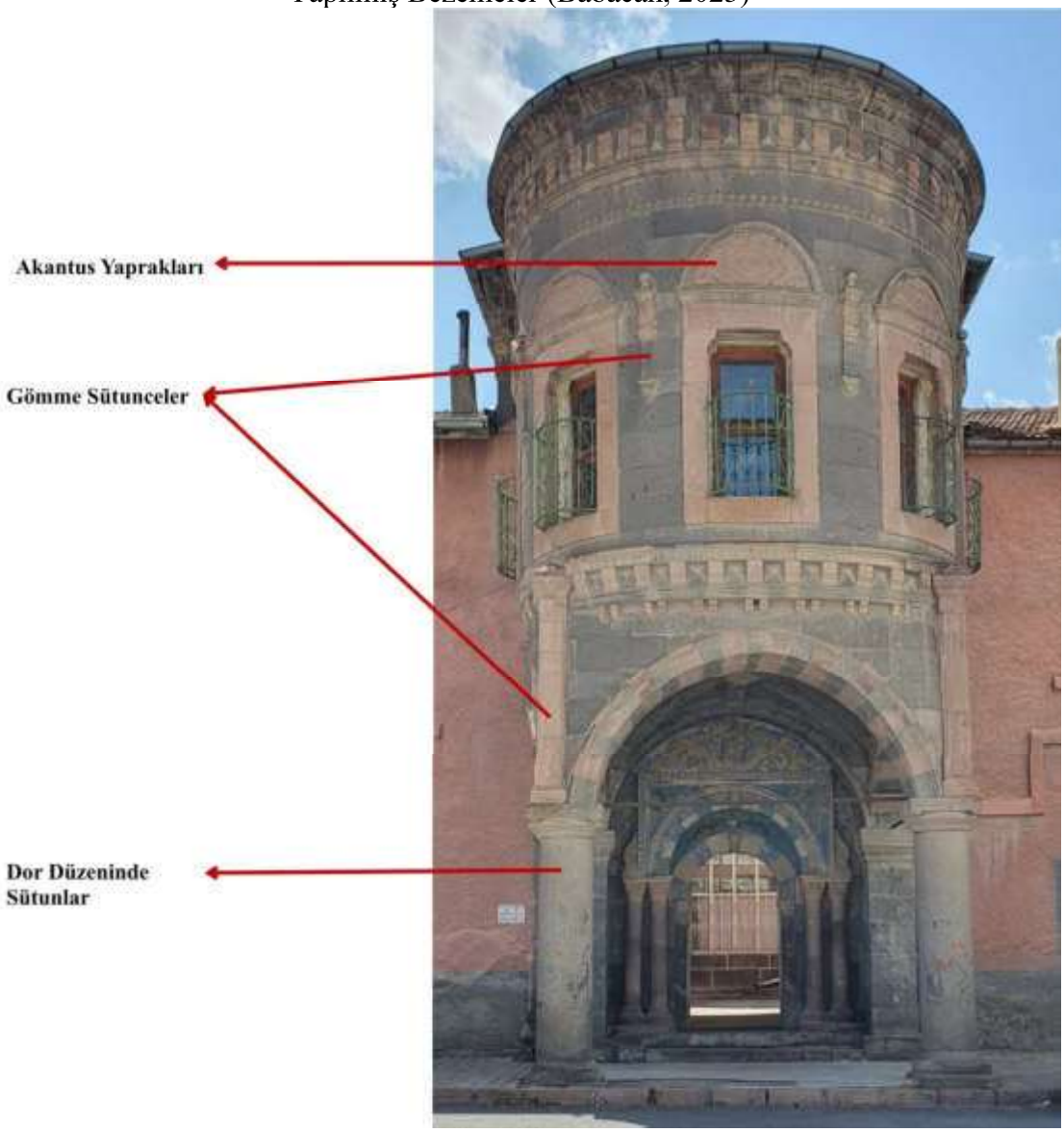

Fotoğraf 8. Tomarza Müftülük Binası'nın Üst Katındaki Ahşap Tavan Bezemeleri (Özbek, 2011)

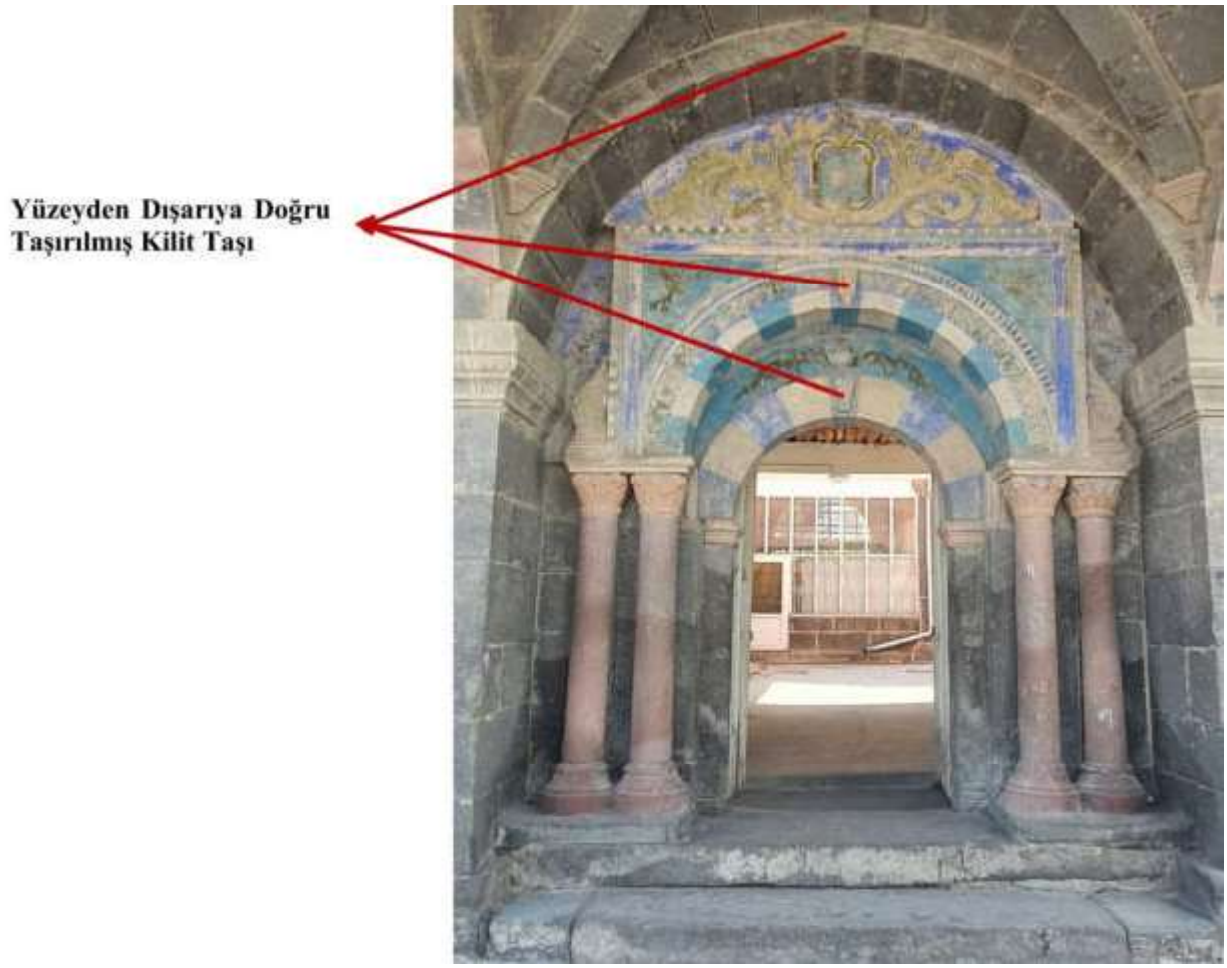

Tomarza Müftülük Binası'nın giriş bölümünde bulunan ampir üslupta yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 9,10 ve 11)

Fotoğraf 9. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Bölümü'nde Bulunan Ampir Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Fotoğraf 10. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Kapısında Bulunan Ampir Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Fotoğraf 11. Tomarza Müftülük Binası'nın Zemin Kat Kapı Üstü Penceresinde Bulunan Ampir Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Tomarza Müftülük Binası'nın zemin kat kapı üstü penceresinde bulunan Türk Neoklasik üslubunda yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 12).

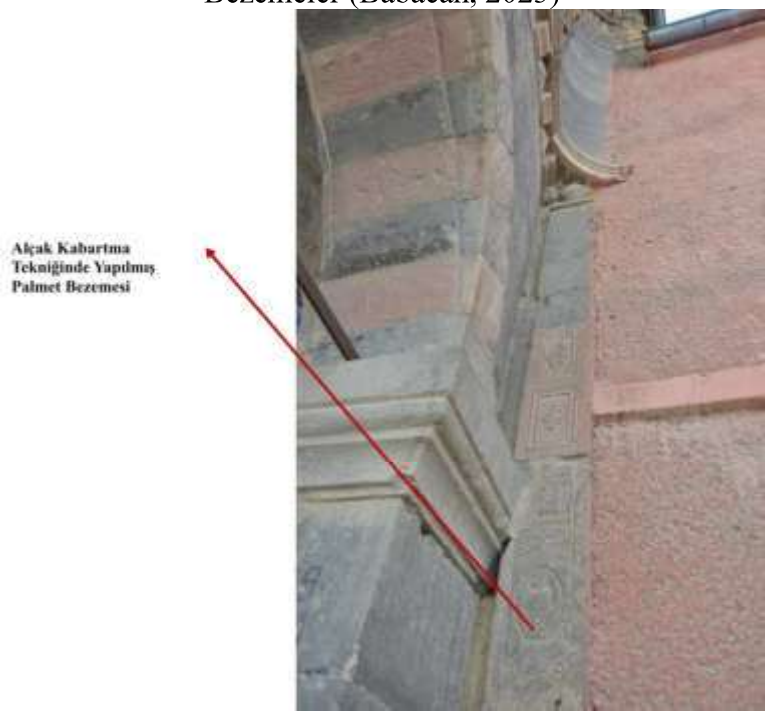
Fotoğraf 12. Tomarza Müftülük Binası'nın Zemin Kat Kapı Üstü Penceresinde Bulunan Türk Neoklasik Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

1.2. Malzemesine ve Tekniğine Göre Bezemeler

Tomarza Müftülük Binası'nda taş, ahşap, metal ve kalemişi bezemeler uygulanmıştır. Yapı Tomarza taşından inşa edildiği için yapıda en çok taş bezeme kullanılmıştır. Yapıda üç adet taş bezeme tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar yuvarlak ve iç bükey yüzeyli alçak kabartma tekniği (Fotoğraf 13), Yuvarlak ve iç bükey yüzeyli yüksek kabartma tekniği (Fotoğraf 3, 4, 6, 7 ve 15), gülkurusu ve siyah renkli, gülkurusu ve krem renkli, giriş kemerinde ise mavi ve krem renkli taşların almaşık olarak dizilmesiyle oluşturulmuş renkli taş almaşıklığıdır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 13. Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Alçak Kabartma Tekniğinde Yapılmış Taş Bezemeler (Babacan, 2023)

Tomarza Müftülük Binası'nın üst katında ahşap bezemeler yer almaktadır. Tomarza Müftülük Binası'nın üst katındaki ahşap tavan bezemelerinde yuvarlak satıhlı derin oyma tekniği ile yeşil, krem rengi ve altın rengi (Fotoğraf 8); ayrıca Tomarza Müftülük Binası'nın üst katındaki kapıda kahverengi kullanılarak ahşap üzeri boyama tekniği uygulanmıştır.

Yapıda kullanılan bir başka bezeme türü de metal bezemedir. Tomarza Müftülük Binası'nın giriş bölümünde Tomarza Merkez Camii'ne açılan kapının metal tokmağında kazıma ve kabartma teknikleri kullanılmıştır. Çiçek şeklinde üç bitkisel bezeme birbirine teğet olacak şekilde yerleştirilmiştir. C şeklinde iki parça birbirine simetrik şekilde yerleştirilmiştir; bu iki parça üstten kanca şeklinde bitkisel bezeme bölümünün merkezine yerleştirilmiş, alttan da birbirine birleştirilmiştir (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Kapısında Bulunan Kapı Tokmağı (Babacan, 2023)

Tomarza Müftülük Binası'nın giriş bölümünde sıva üzerine kalemişi tekniği kullanılmıştır. Giriş kapısı kemerinden tonoza kadar olan alanda açık mavi ve kobalt mavi zemin üzerine krem, açık ve koyu kahverengi ve altın renkleri kullanılarak kalemişi uygulanmıştır. Ayrıca giriş kapısının iki yanında yer alan sütunlarda da mavi renk kalıntıları görülmektedir (Fotoğraf 2 ve 5).

1.3. Konusuna Göre Bezemeler

Tomarza Müftülük Binası'nda bitkisel, geometrik ve yazı bezemeleri tespit edilmiştir. Bitkisel bezeme olarak Tomarza Müftülük Binası'nın giriş bölümünü taşıyan doğudaki iki sütunun dört köşesinde palmet motifi ve dışbükey giriş bölümü ile duvar yüzeyinin birleşim yerinin iki tarafında yer alan dört adet palmet motifi (Fotoğraf 13 ve 15), sekiz yapraklı çiçek (Fotoğraf 6 ve 7), yirmi yapraklı çift katlı çiçek (Fotoğraf 3), akantus yaprakları (Fotoğraf 2, 9 ve 10), metal kapı tokmağında üç tane çiçek bezemesi (Fotoğraf 14) bulunmaktadır.
Geometrik bezeme olarak yapıda basit geometrik örgelerin yanısıra, üçgen, dikdörtgen, baklava dilimi, S ve C şekilleri ile elips şeklinde madalyonlar tespit edilmiştir (Fotoğraf 4,5,6,7,8 ve 14).

Fotoğraf 15. Tomarza Müftülük Binası'nın Giriş Bölümünün Kuzeybatısındaki Sütun Başlığında Bulunan Palmet Motifi (Babacan, 2023)

Tomarza Müftülük Binası'nda yazı bezemeleri giriş kapısının üzerindeki kitabede ve birinci katta yer almaktadır. Yazılar Osmanlı Türkçesi ve Arapça kullanılarak Celi Sülüs yazı tipinde yazılmıştır (Fotoğraf 2 ve 6).

Yapının giriş bölümünün birinci katında yer alan beş pencerenin kemerlerinin alınlık tablalarında "Ya Fettah, Ya Muin, Maşallah, Ya Latif, Ya Rezzak" yazmaktadır (Özbek, 2011, s. 62). (Fotoğraf 6 ve 16).

Fotoğraf 16. Yapının Giriş Bölümünün Birinci Katında Yer Alan Pencerenin Kemerler Alınlığında Yer Alan Yazı (Babacan, 2023)

Yapının Tomarza Merkez Camii avlusuna bakan batı cephesinin birinci katında yer alan iki pencerenin üzerinde bir adet yazı bulunmaktadır (Fotoğraf 17).

Fotoğraf 17. Yapının Giriş Bölümünün Batı Cephesinin Birinci Katında Yer Alan Yazının Yeri (Babacan, 2023)

Fotoğraf 18. Yapının Giriş Bölümünün Batı Cephesinin Birinci Katında Yer Alan Yazı Bezemesi (Babacan, 2023)

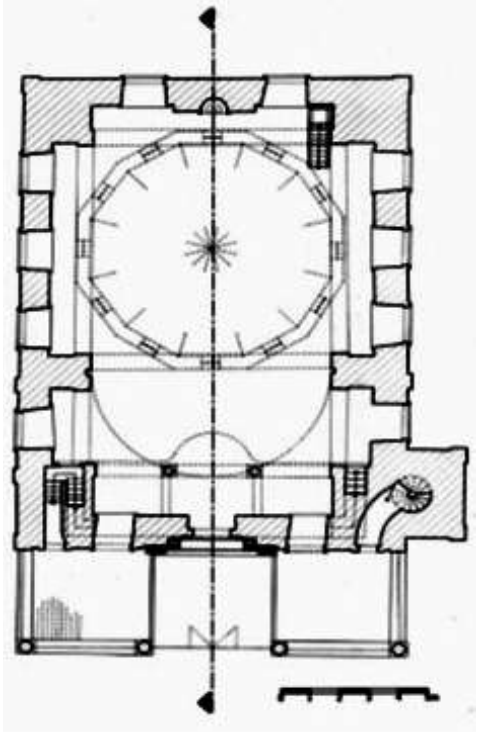

Kitabe dışında yapıda yer alan yazı bezemelerinin tamamı elips şeklinde bir madalyon içindedir ve elips şeklinin etrafı akantus yaprakları ile bezenmiştir.

2. Tomarza Merkez Camii (1906/1907)

Tomarza Merkez Camii Tomarza Müftülük Binası'nın batısında yer almaktadır. Tomarza Merkez Camii'nin avlusuna Tomarza Müftülük Binası'nın giriş bölümünden geçilerek girilmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı Tomarza Merkez Camii'nin kuzeyinde üç bölümlü son cemaat mahalli bulunmaktadır. Merkezi planlı olan yapı, tek minareye sahiptir. Yapı gülkurusu ve siyah renkli Tomarza taşından inşa edilmiştir. Yapının mimarı ve bezeme sanatçılarının ismi bilinmemektedir (Şekil 3).

Şekil 12. Tomarza Merkez Camii Planı (Özbek, 2011)

Fotoğraf 19. Tomarza Merkez Camii'nin Kuzey Cephesi (Babacan, 2023)

Son cemaat mahallinden geçirelerek girilen yapının harim kapısı üzerinde inşa kitabesi yer almaktadır. (Fotoğraf 20). Yapı kitabesine göre Sultan II. Abdülhammid Han döneminde, Müderrisi kiramdan el-Hac Hafız Üstad tarafından, H.1324 (M.1906-1907) yılında yaptırılmıştır.

Fotoğraf 20. Tomarza Merkez Camii İnşa Kitabesi (Babacan, 2023)

“۸ ةنس ۱۱
يخيرات
فيرش يعيماج نيسح يجاح
Sene 1158 Tarihi
Hacı Hüseyin Camii Şerifi

alttaki dikdörtgen yüzeyde ise;
هديناث ناخ ديمحلادبع ترضح هاش
نداتسوا ظفاح خاحلا ندمارك سردم
ردشملباي هد ۱۳۲٤ هليتريغ
Şah Hazreti Abdülhammid Han Sânide
Müderrisi kiramdan el-Hac Hafız Üstadın
Gayretiyle 1324’de yapılmıştır”
(Özbek, 2011, s. 59)

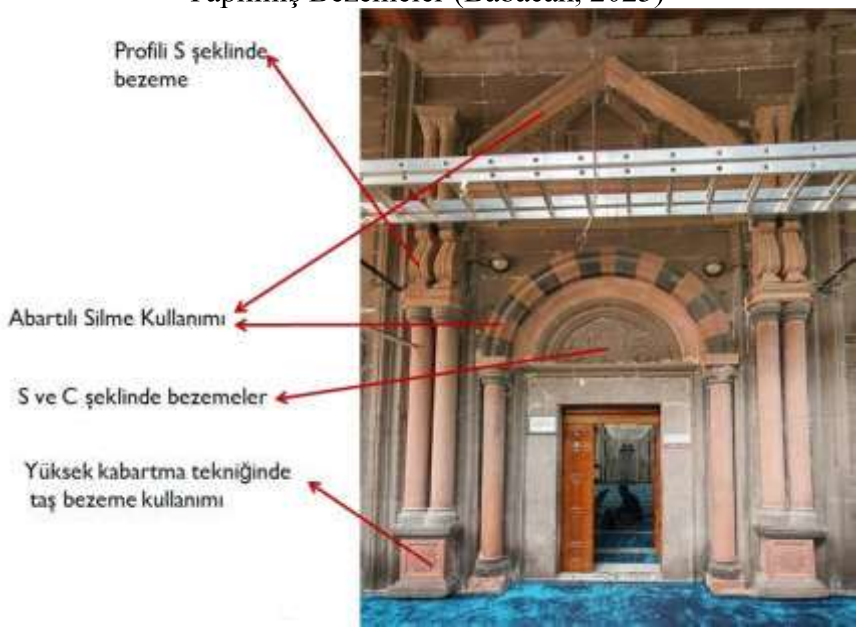
2.1. Batılılaşma Dönemi Mimari Üsluplarına Göre Bezemeler

Tomarza Merkez Camii'nde barok, ampir ve Türk-neoklasik üsluplarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Tomarza Merkez Camii'nde bulunan Barok üslupta yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 21 ve 22)

Fotoğraf 21. Tomarza Merkez Camii'nin Doğu Cephesi'nde Bulunan Barok Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Fotoğraf 22. Tomarza Merkez Camii'nin Kuzey Cephesi'nde Bulunan Barok Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

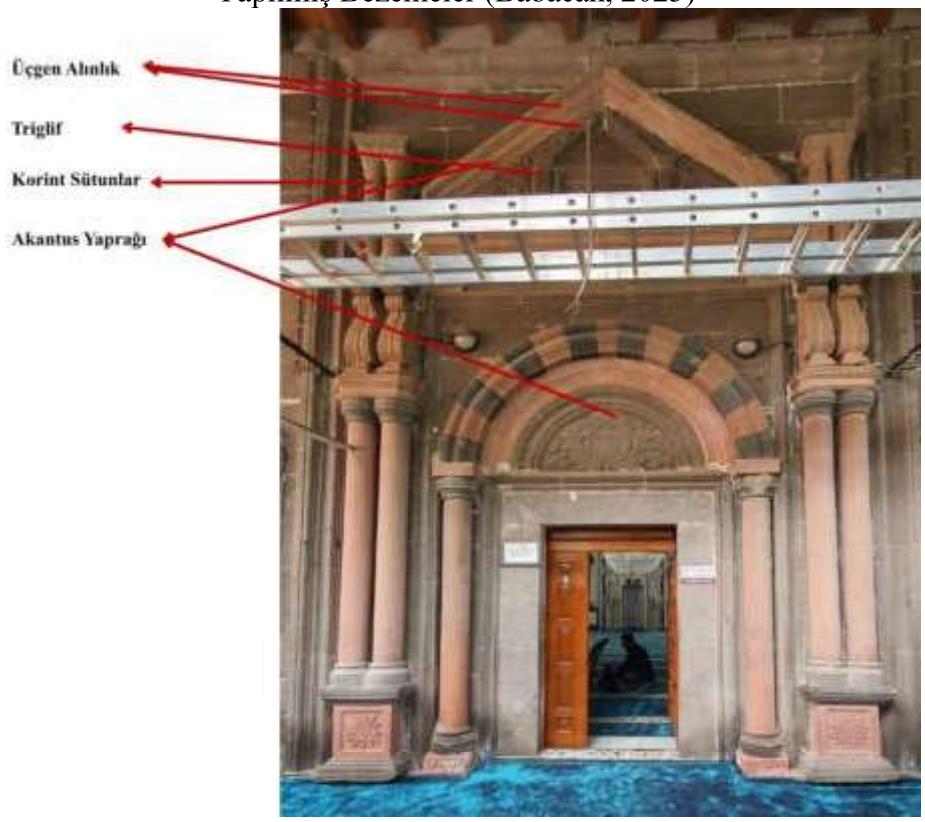

Tomarza Merkez Camii'nde bulunan Ampir üslupta yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 23 ve 24).

Fotoğraf 23. Tomarza Merkez Camii'nin Doğu Cephesi'nde Bulunan Ampir Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Fotoğraf 24. Tomarza Merkez Camii'nin Kuzey Cephesi'nde Bulunan Ampir Üslupta Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Tomarza Merkez Camii'nde bulunan Türk Neoklasik üslubunda yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 25, 26 ve 27).

Fotoğraf 25. Tomarza Merkez Camii'nin Kuzey Cephesi'ndeki Son Cemaati'nde Bulunan Türk Neoklasiği Üslubunda Yapılmış Mimari Öge (Babacan, 2023)

Fotoğraf 26. Tomarza Merkez Camii'nin Kuzey Cephesi'ndeki Son Cemaati'nde Bulunan Türk Neoklasiği Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2023)

Fotoğraf 27. Tomarza Merkez Camii'nin İç Mekanında Bulunan Türk Neoklasiği Üslubunda Yapılmış Mimari Öge (Babacan, 2023)

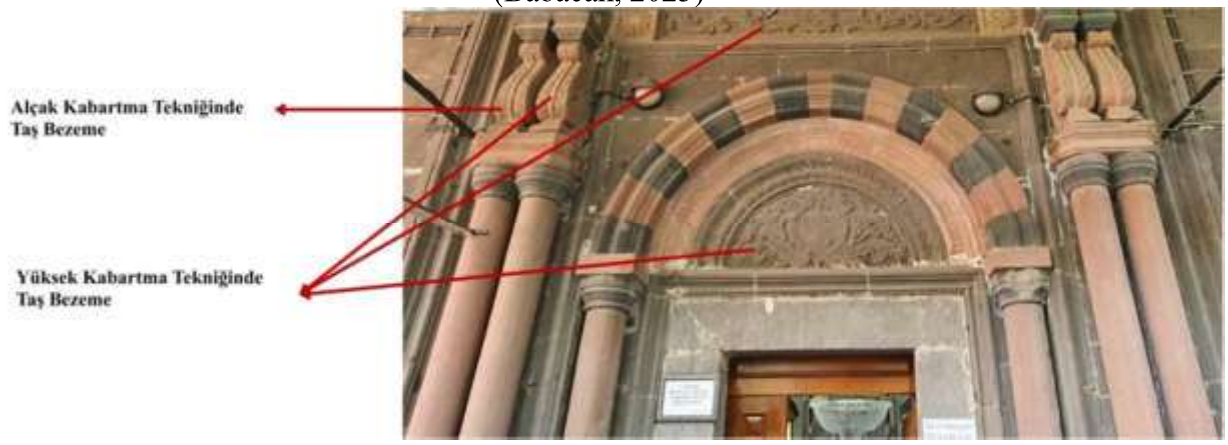

2.2. Malzemesine ve Tekniğine Göre Bezemeler

Tomarza Merkez Camii'nde taş bezeme uygulanmıştır. Siyah renkli Tomarza taşının ağırlıklı olarak kullanıldığı yapının giriş katı pencere kemerinde, mahfil katında ise pencerelerin cepheleri, kemeri, pancerelerin iki yanında yer alan çifte sütunceler ve bu sütuncelerin kaidelerinin oturduğu mimari ögeler gülkurusu renkli Tomarza taşı ile yapılmıştır. Kuzey cephesinde yer alan giriş kapısında ise kapının üzerinde yer alan ikinci kemer, iki yanındaki sütunlar, sütunların kaidelerinin oturduğu mimari ögeler gülkurusu renklidir. Bunun yanısıra en dışta yer alan sütuncelerin tamamı, en üstte yer alan üçgen alınlık ve sütuncelerin kaidelerinin oturduğu mimari ögeler gülkurusu renkli olarak yapılarak yapıda dengeli bir renk bütünlüğü sağlanmıştır.

Yapıda üç adet taş bezeme tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar yuvarlak ve iç bükey yüzeyli alçak kabartma tekniği (Fotoğraf 28), Yuvarlak ve iç bükey yüzeyli yüksek kabartma tekniği (Fotoğraf 21,22 ve 28), gülkurusu ve siyah renkli taşların almaşık olarak dizilmesiyle oluşturulmuş renkli taş almaşıklığıdır (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 28. Tomarza Merkez Camii'nin Giriş Kapısında Bulunan Taş Bezme Teknikleri (Babacan, 2023)

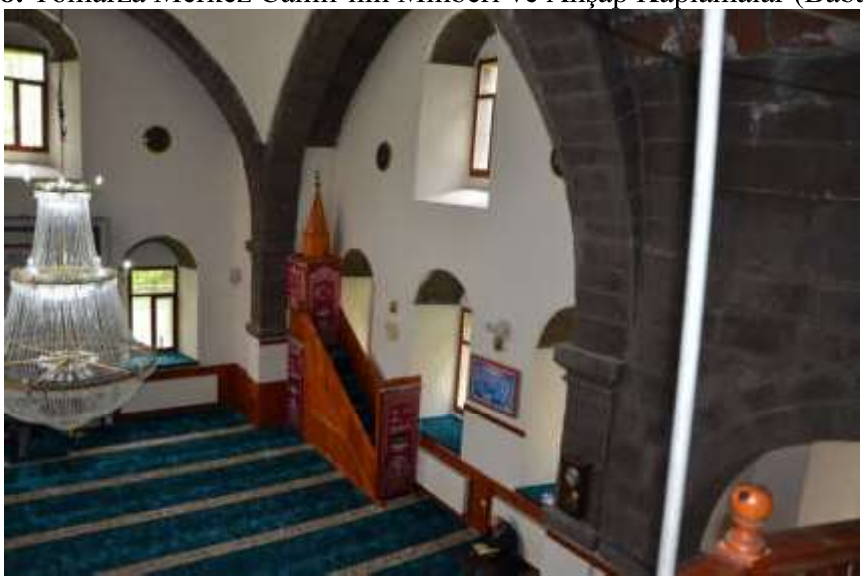

Yapının mihrabı mermerden yapılmıştır. Mihrapta siyah, beyaz, açık ve koyu turuncu ile altın rengi kullanılmıştır (Fotoğraf 29).

Fotoğraf 27. Tomarza Merkez Camii'nin Mihrabı (Babacan, 2023)

Tomarza Merkez Camii'nin minber, mahfil korkulukları ve giriş kapısı ahşaptan yapılmıştır; bunun yanısıra bazı mimari ögeler ahşap ile kaplanmıştır. Ahşap elemanlar herhangi bir sanatsal özellik göstermeyip oyma tekniği ile yapılmışlardır.

Fotoğraf 28. Tomarza Merkez Camii'nin Minberi ve Ahşap Kaplamalar (Babacan, 2023)

1.1. Konusuna Göre Bezemeler

Tomarza Merkez Camii'nin bitkisel, geometrik ve yazı bezemeleri tespit edilmiştir. Bitkisel bezeme giriş kapısının üzerindeki kemer tablasında simetrik olarak yerleştirilmiş C şeklinde bezemesinin alt birleşim yerinde palmet bezemesi, üzerideki kemerde palmet dizisi, onların etrafında, kemerlerin üzerinde bulunan kitabeliğin altında ve iki yanında, ayrıca çifte konsollarda akantus yaprakları, yanlarda iki adet 12 yapraklı çiçek, bunun dışında başka bir 12 yapraklı çift çiçek bezemesi daha bulunmaktadır (Fotoğraf 28, 31,32 ve 33).

Fotoğraf 29. Tomarza Merkez Camii'nin Giriş Kapısında Bulunan Bezemeler (Babacan, 2023)

Fotoğraf 30. Tomarza Merkez Camii'nde Bulunan 12 Yapraklı Çift Katlı Çiçek Bezemesi (Babacan, 2023)

Geometrik bezeme olarak yapıda basit geometrik örgelerin yanısıra, açılı çizgilerle yapılmış burgu şeklindeki bezemeler, S ve C şekilleri ile yuvarlak şekilde pencere tespit edilmiştir (Fotoğraf 28 ve 31).

Tomarza Merkez Camii'nde yazı bezemeleri giriş kapısının üzerindeki kitabelikte ve giriş kapısının üzerindeki kemer tablasında yer almaktadır. Yazılar Osmanlı Türkçesi ve Arapça kullanılarak Celi Sülüs yazı tipinde yazılmıştır (Fotoğraf 20).

Yapının giriş kapısının üzerindeki kemer tablasında "Maşallah" yazmaktadır.

Fotoğraf 31. Tomarza Merkez Camii'nin Giriş Kapısının Üzerindeki Kemer Tablasının Üzerindeki Yazı

Fotoğraf 32. Tomarza Merkez Camii'nin Mihrabının Üzerindeki Yazı

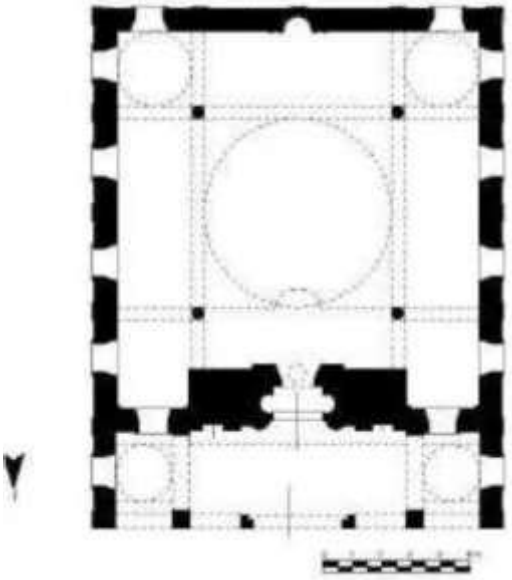
3. Pınarbaşı Aziziye Camii (1912)

Pınarbaşı Aziziye Camii, Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi Yeni Cami Mahallesi Meydanı'nda yer almaktadır. Yapı üzerinde yer alan Latin harf ve rakamlarıyla yazılmış kitabesine göre H.1331 (M.1915) tarihlidir (Fotoğraf 36). "Cümle kapısı üzerinde yer alan üç satırlık kitabeye göre ise:

Sivas vali-i alîsi Ahmed Muammer Beyefendi hazretlerinin Kaymakamlıkları esnasında vücuda getirdikleri asar-ı diniyyeden
Vaz-ı esas 1321 / Aziziye Cami-i şerifi / Tarih-i hitam 1331." (Uruç, 2026)

Bu kitabeye göre ise yapı H.1331/ M.1912 veya 1913 yılında tamamlanmıştır. Yapı gri renkli, düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı Pınarbaşı Aziziye Camii, merkezi planlı olup tek minaresi bulunmaktadır. Yapının minaresi, kuzey duvarının orta aksında yer almaktadır (Şekil 4 ve Fotoğraf 34).

Şekil 13. Pınarbaşı Aziziye Camii Planı (Oğuz, 2021)

Fotoğraf 33. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Kuzey ve Doğu Cephesi (Babacan, 2026)

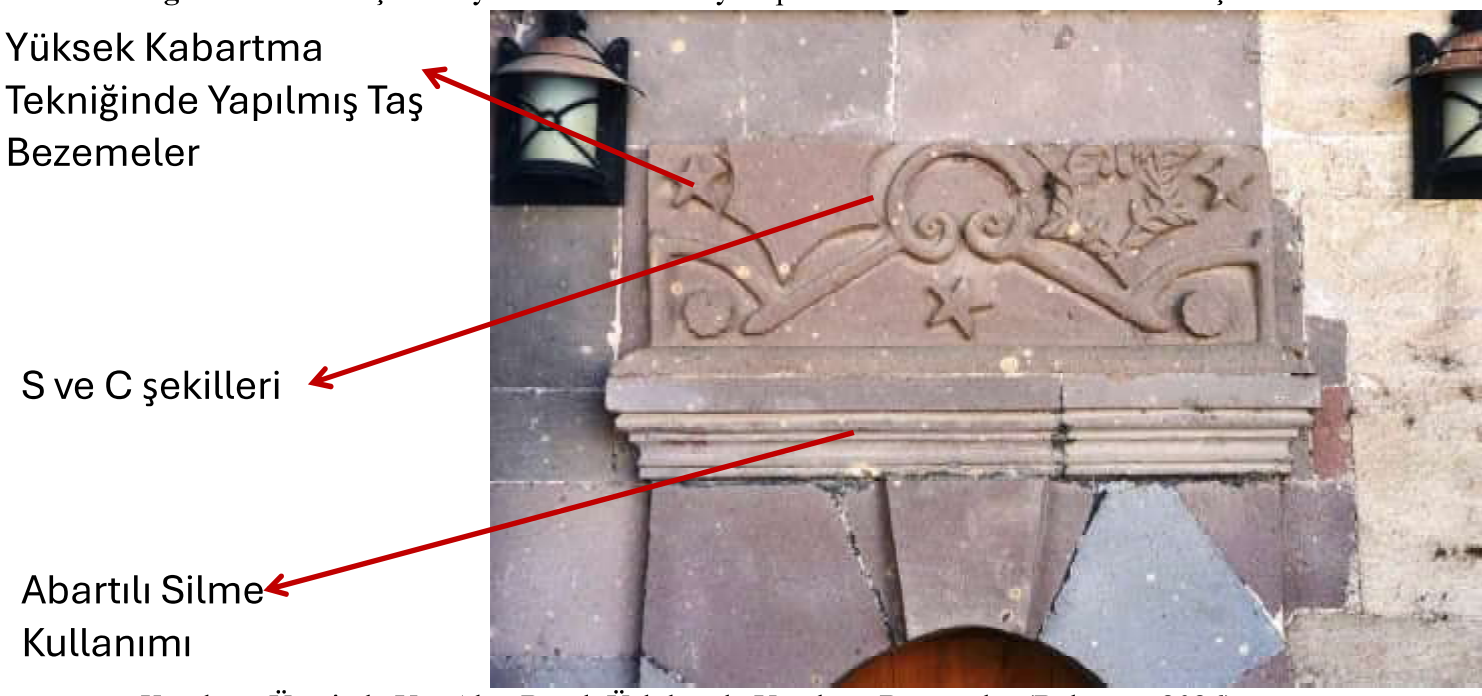
Fotoğraf 34. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Kitabesi (Babacan, 2026)

3.1. **Batılılaşma Dönemi Mimari Üsluplarına Göre Bezemeler**

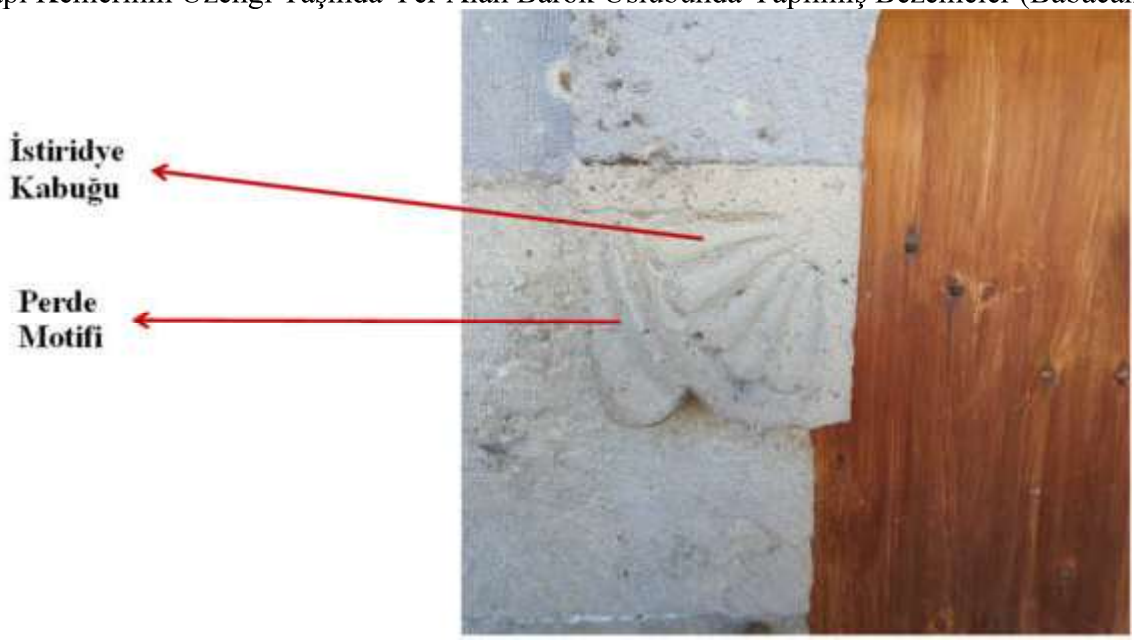
Pınarbaşı Aziziye Camii'nde barok, ampir ve Türk-neoklasik üsluplarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Pınarbaşı Aziziye Camii'nde bulunan Barok üslubunda yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 37, 38, 39, 40 ve 41).

Fotoğraf 35. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Kuzey Cephesinde Son Cemaat Mahaline Açılan

Kapıların Üzerinde Yer Alan Barok Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

Fotoğraf 36. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Kuzey Cephesinde Son Cemaat Mahaline Açılan Kapı Kemerinin Üzengi Taşında Yer Alan Barok Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2

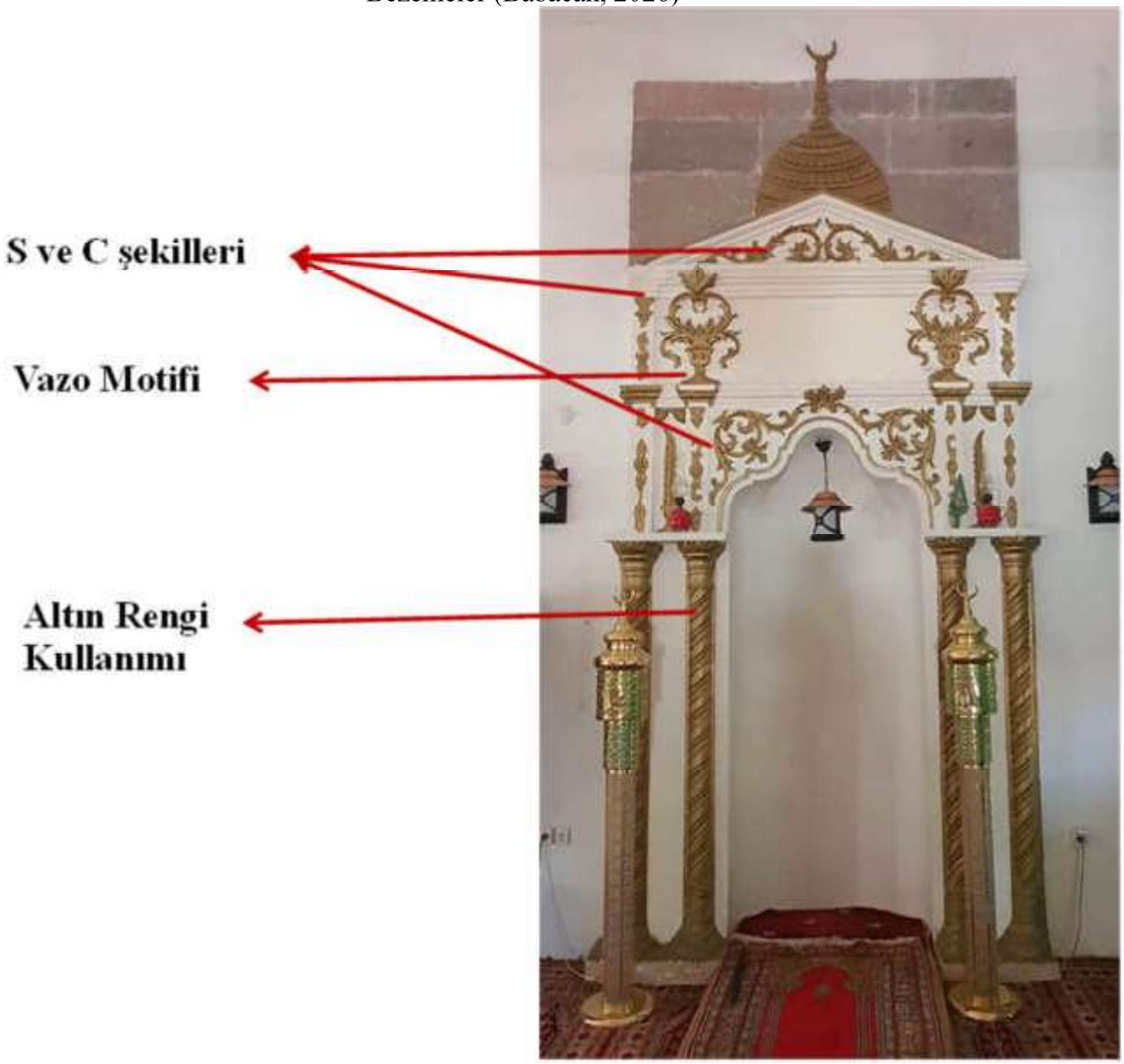
Fotoğraf 37. Pınarbaşı Aziziye Camii Son Cemaat Mahalinin Kuzeydoğu Sütununda Yer Alan Barok Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

Fotoğraf 38. Pınarbaşı Aziziye Camii'nde Sütun Başlığında Yer Alan Yüksek Kabartma Tekniğindeki Çiçek Bezemesi (Babacan, 2026)

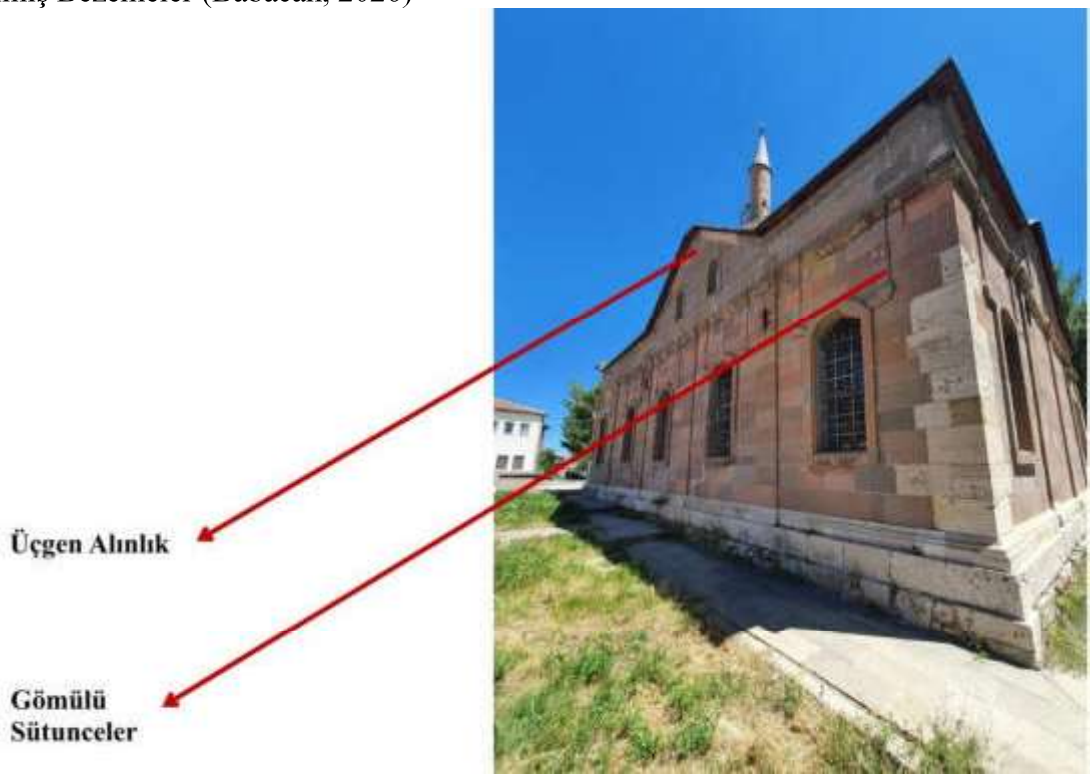

Fotoğraf 39. Pınarbaşı Aziziye Camii Mihrabında Yer Alan Barok Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

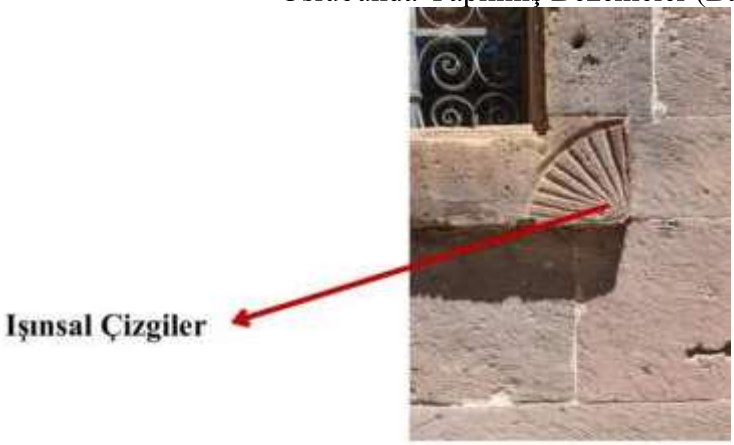

Pınarbaşı Aziziye Camii'nde bulunan Ampir üslubunda yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 42, 43 ve 44).

Fotoğraf 40. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Batı Cephesinde Bulunan Ampir Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

Fotoğraf 41. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Pencere Sövesinin Alt Köşesinde Bulunan Ampir Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

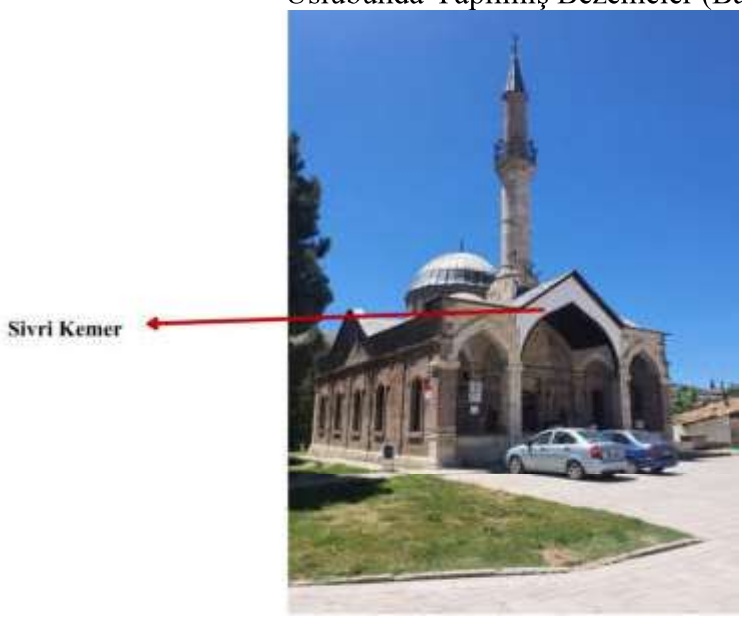

Fotoğraf 42. Pınarbaşı Aziziye Camii Mihrabında Yer Alan Ampir Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

Pınarbaşı Aziziye Camii'nde bulunan Türk neoklasik üslubunda yapılmış bezemeler aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 45).

Fotoğraf 43. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Kuzey Cephesi'nde Bulunan Türk Neoklasik Üslubunda Yapılmış Bezemeler (Babacan, 2026)

3.2. Malzemesine ve Tekniğine Göre Bezemeler

Pınarbaşı Aziziye Camii'nde taş, ahşap, cam ve alçı bezemeler kullanılmıştır. Yapıda üç adet taş bezeme tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar yuvarlak ve iç bükey yüzeyli alçak kabartma tekniği (Fotoğraf 38), yuvarlak ve iç bükey yüzeyli yüksek kabartma tekniği (Fotoğraf 37) ve kazıma tekniğidir (Fotoğraf 43).

Pınarbaşı Aziziye Camii'nin minberi, vaaz kürsüsü ve lamba panelinde ahşap bezemeler yer almaktadır. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin minberinde şebekeli oyma tekniği ve düz satıhlı derin oyma teknikleri (Fotoğraf 46) kullanılmıştır. Vaaz kürsüsünde yuvarlak satıhlı derin oyma tekniği (Fotoğraf 47), lamba panelinde ise yuvarlak satıhlı derin oyma tekniği ve oluklu oyma teknikleri uygulanmıştır (Fotoğraf 48). Yapının minberinde yeşil, lamba panelinde ise krem rengi kullanılarak ahşap üzeri boyama tekniği uygulanmıştır.

Fotoğraf 44. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Minberi (Babacan, 2026)

Fotoğraf 45. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Vaaz Kürsüsü (Babacan, 2026)

Fotoğraf 46. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Lamba Paneli (Babacan, 2026)

Yapıda kullanılan bir başka bezeme türü de alçı bezemedir. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin güney duvarında Revzen-i Menkuş şeklinde yapılmış pencereler bulunmaktadır. Alçıların arasına turkuaz, mavi, sarı, kırmızı, yeşil ve turkuaz renklerde camlar yerleştirilerek bitkisel bezeme elde edilmiştir.

Fotoğraf 47. Pınarbaşı Aziziye Camii'nin Güney Duvarında Bulunan Revzen-i Menkuş (Babacan, 2026)

3.3. Konularına Göre Bezemeler

Pınarbaşı Aziziye Camii'nde bitkisel, geometrik, figüratif ve yazı bezemeleri tespit edilmiştir. Bitkisel bezeme olarak Pınarbaşı Aziziye Camii'nde Pınarbaşı Aziziye Camii'nin güney duvarında bulunan revzen-i menkuşta vazo içinde çiçekler bulunmaktadır. Bu çiçeklerden bir tanesi altı yapraklı çiçek, iki tanesi laledir, diğer dört tanesinin ise sümbül olduğu düşünülmektedir. Bu bezemenin etrafı simetrik olarak yerleştirilmiş iki lale ve çok sayıda yaprak ile çevrelenmiştir (Fotoğraf 49).

Pınarbaşı Aziziye Camii'nin lamba panelinde palmet ve Rumi motifleri (Fotoğraf 44 ve 48), 12 yapraklı çiçek (Fotoğraf 40) ve yapraklar (Fotoğraf 37) bulunmaktadır.
Geometrik bezeme olarak yapıda basit geometrik örgelerin yanısıra, üçgen, dikdörtgen, yamuk, baklava dilimi, S ve C şekilleri, altı köşeli yıldız ile yarım daire şekilleri (Fotoğraf 36,37,39,41,43,44,46 ve 48).
Pınarbaşı Aziziye Camii'nde ilk kez figüratif bezeme ile karşılaşılmaktadır. Yapının vaaz kürsüsünde çift minareli caminin cephe çizimi yer almaktadır (Fotoğraf 47).
Pınarbaşı Aziziye Camii'nde güney duvarında, duvarla birlikte örülmüş halde, Osmanlı alfabesi harf ve rakamlarını içeren bir taş bulunmaktadır. Bu taşta 1327 tarihi okunmaktadır (Fotoğraf 50). H. 1327/ M. 1909 veya 1910 yıllarına denk gelen bu tarihlerde yapının yapımı devam etmektedir; ayrıca taşın diğer duvar taşlarıyla birlikte örülmesi bu taşın yapının inşaası sırasında yapıya eklendiği düşündürmektedir. Taşın devşirme malzemeden çok yapının inşaası sırasında atılan bir tarih olduğu düşünülmektedir; nedeni bilinmemektedir.

Fotoğraf 48. Pınarbaşı Aziziye Camii'nde Güney Duvarında Bulunan Yazı (Babacan, 2026)

SONUÇ

Kayseri 20. yy Osmanlı İslam dini mimarisinde bezemelerin araştırıldığı bu açalışmadan elde edilen bulgulara göre, Tomarza Müftülük Binası, Tomarza Merkez Camii ve Pınarbaşı Aziziye Camii'nin bezemeleri Osmanlı Batılılaşma Dönemi mimari üslupları, malzeme ve teknik ile konularına göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 6. Osmanlı Batılılaşma Dönemi Mimari Üsluplarına Göre Bezemeler

Yapının İsmi ve Yapım Yılı	**Osmanlı Batılılaşma Dönemi Mimari Üsluplarına Göre Bezemeler**		
	Barok	**Ampir**	**Türk-Neoklasiği**
Tomarza Müftülük Binası H.1332 (M.1904/1905)	Sve C Şekilleri Elips Şekli Yüksek Kabartma Tekniğinde Yapılmış Taş Bezeme Abartılı (Fazla Sayıda) Silme Kullanımı Perde Motifi Volüt Altın Rengi Kullanımı	Gömme Sütunceler Dor Düzeninde Sütunlar Yüzeyden DışarıyaDoğru Taşırılmış Kilit Taşı Akantus Yaprağı	Krem ve gül kurusu renginde taş almaşıklığı Krem ve mavirenginde taş almaşıklığı Siyah ve gül kurusu renginde taş almaşıklığı
Tomarza Merkez Camii H.1324 (M.1906-1907)	Sve C Şekilleri Yüksek Kabartma Tekniğinde Yapılmış Taş Bezeme Abartılı (Fazla Sayıda) Silme Kullanımı	Üçgen Alınlık Korint Sütunlar Çifte Gömme Sütun Akantus Yaprağı	Sivri Kemer Kullanımı Siyah ve gül kurusu renginde taş almaşıklığı
Pınarbaşı Aziziye Camii H.1331 (M.1912-1913)	Sve C Şekilleri Yüksek Kabartma Tekniğinde Yapılmış Taş Bezeme Abartılı (Fazla Sayıda) Silme Kullanımı Perde Motifi İstiridye Kabuğu Altın Rengi Kullanımı	Üçgen Alınlık Gömme Sütunceler Işınsal Çizgisel Akantus Yaprağı	Sivri Kemer Kullanımı

Tablo 7. Malzeme ve Tekniklerine Göre Bezemeler

Yapının İsmi	Taş	Ahşap	Metal	Kalemişi	Cam ve Alçı
Tomarza Müftülük Binası H.1332 (M.1904/1905)	Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Alçak Kabartma Tekniği Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Yüksek Kabartma Tekniği Renkli Taş Almaşıklığı	Yuvarlak Satıhlı Derin Oyma Tekniği Ahşap Üzeri Boyama	Kazıma ve Kabartma	Sıva Üzerine Kalemişi	-
Tomarza Merkez Camii H.1324 (M.1906-1907)	Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Alçak Kabartma Tekniği Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Yüksek Kabartma Tekniği Renkli Taş Almaşıklığı	-	-	-	-
Pınarbaşı Aziziye Camii H.1331 (M.1912-1913)	Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Alçak Kabartma Tekniği Yuvarlak ve İç Bükey Yüzeyli Yüksek Kabartma Tekniği Kazıma Tekniği	Şebekeli Oyma Tekniği Düz Satıhlı Derin Oyma Teknikleri Yuvarlak Satıhlı Derin Oyma Tekniği Oluklu Oyma Teknikleri Ahşap Üzeri Boyama	-	-	Revzen-i Menkuş

Tablo 8. Konularına Göre Bezemeler

Yapının İsmi	Konularına Göre Bezemeler		
	Bitkisel	Geometrik	Yazı
Tomarza Müftülük Binası H.1332 (M.1904/1905)	Palmet Sekiz Yapraklı Çiçek 20 Yapraklı Çift Katlı Çiçek Akantus Yaprakları Metal Kapı Toprağında Üç Tane Çiçek	Basit Geometrik Örgeler Üçgen Dikdörtgen Baklava Dilimi S ve C Şekilleri Elips Şeklinde Madalyonlar	Giriş Kapısının Üzerindeki Kitabede ve Birinci Katta Celi Sülüs Yazı Tipi
Tomarza Merkez Camii H.1324 (M.1906-1907)	Palmet Akantus Yaprakları 12 Yapraklı Çiçek 12 Yapraklı Çift Katlı Çiçek	Basit Geometrik Örgeler Açılı Çizgilerle Yapılmış Burgu S ve C Şekilleri Yuvarlak Şekli	Kitabelikte Mihrabın Üzerinde Giriş Kapısının Üzerindeki Kemer Tablasında Celi Sülüs Yazı Tipi
Pınarbaşı Aziziye Camii H.1331 (M.1912-1913)	Palmet Rumi 12 yapraklı çiçek Vazo içinde çiçekler (altı yapraklı çiçek, lale, sümbül ve yapraklar) Akantus yaprakları	Basit Geometrik Örgeler Üçgen Dikdörtgen Yamuk Baklava Dilimi S ve C şekilleri Altı Köşeli Yıldız Yarım Daire Şekli	Kitabede Güney Duvarında Osmanlı Alfabesi Rakamlarını İçeren Bir Taşta

Bu araştırma sonucunda her üç yapı da benzer konular ve teknikler kullanılarak Barok, ampir ve Türk neoklasiği üsluplarını içeren eklektik üslupta yapıldığı anlaşılmaktadır. Kayseri'deki bu yapılar Kapadokya ve İstanbul'un çağdaş yapılarına benzerdir.Yalnızca Kayseri'deki yapılarda yerel malzeme kullanılmıştır.

Tomarza Müftülük Binası ve Tomarza Merkez Camii'nin yanyana yer alması, yapım tarihleri ve mimari bezemelerinin benzerliği iki yapının yapımının iki yıl gibi yakın bir tarih olması da aynı mimar ve bezeme sanatçısının eseri olabileceğini düşündürmektedir.

KAYNAKLAR

Babacan, N. (2023). Kişisel Arşiv.

Babacan, N. (2026). Kişisel Arşiv.

Kılıçkan, H. (2004). *Tarih Boyunca Bezeme Sanatı ve Örnekleri.* Ankara: İnkılap Yayıncılık.

Oğuz, D. (2021, Şubat). Tarihsel Süreklilikte Kayseri Osmanlı Dönemi Camilerinin Karşılaştırmalı Mekansal Değerlendirmesi. Ankara: Çankaya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.

Özbek, Y. (2011). Kayseri Tomarza'da Merkez Camisi ve Müftülük Binası. *METU Journal of the Faculty of Architecture, 28*(1), s. 55-68.

Uruç, B. (2026, 05 08). *Aziziye Camii Pınarbaşı.* 07 08, 2026 tarihinde Kültür Envanteri: https://kulturenvanteri.com/yer/aziziye-camii-pinarbasi/ adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. (tarih yok).